

Література

1. Бродіс Є.М. Рослинний покрив боліт УРСР// Рослинність УРСР. Болота. – К.: Наук. думка, 1973. – С. 15-102.
2. Дмитрах Р.І. Еколого-популяційна різноманітність *Valeriana simplicifolia* (Reichenb.) Kabath у Карпатах// Вісник Львів. ун-ту. Серія біол., 2002, вип. 31. – С. 95-99.
3. Дмитрах Р.І. *Valeriana simplicifolia* (Reichenb.) Kabath в Україні: поширення, таксономія, морфологія// Вісник Львів. ун-ту. Серія біол., вип. 29, 2002. – С. 46-51.
4. Дмитрах Р.І. Зміни внутрішньопопуляційної структури різностатевих видів рослин під впливом антропогенних факторів// Наук. вісник Ужгород. нац. ун-ту, Серія біол., N 10, 2001. – С. 35-37.
5. Козий Г.В. История флоры и растительности Украинских Карпат// Флора и фауна Карпат. – М.: Изд-во АН СССР, 1963. – С. 5-15.
6. Малиновський К.А. Рослинність високогір'я Українських Карпат. – К.: Наук. думка, 1980. – 277 с.
7. Тимофеев-Ресовский Н.А., Яблоков А.В., Глотов Н.В. Очерк учения о популяциях. – М.: Наука, 1973. – 278 с.
8. Яблоков А.В. Состояние исследований и некоторые проблемы фенетики// Фенетика популяций. – М.: Наука, 1982. – С. 3-13.
9. Яблоков А.В., Юсуфов А.Г. Эволюционное учение. – М.: Высш. школа, 1989. – 335 с.

УДК 502.7+581.55(477) Інж. Д.П. Воронцов¹; М.І. Коханець²; Л.І. Мілкіна³

УГРУПОВАННЯ "ЗЕЛЕНОЇ КНИГИ" У НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ "СКОЛІВСЬКІ БЕСКИДИ"

Наведено дані про місцезнаходження та фітоценотичну структуру 4 синтаксонів рідкісних рослинних угруповань НПП "Сколівські Бескиди", занесених до "Зеленої книги Української ССР" (1987).

Ключові слова: Зелена книга, синтаксон, раритети.

D.P. Vorontsov, M.I. Kochanets, L.I. Milkina

The plant communities of the "Green Data Book" of the National Nature Park "Skolivski Beskydy"

The data on localities and phytocoenotic structure of 4 rare plant communities syntaxa which are included to the "Green Data Book of Ukrainian SSR" (1987) within "Skolivski Beskydy" national nature park are given.

Keywords: "Green Data Book", syntaxa, rare plants.

Інвентаризація рідкісних, зникаючих і типових рослинних угруповань є частиною і передумовою організації охорони раритетів біорізноманіття шляхом функціонального зонування території національних парків і визначення природоохоронного режиму для кожного типу фітоценозів. При цьому, у першу чергу, необхідно брати до уваги наявність на території заповідного об'єкту рідкісних угруповань, що мають загальнодержавне синфітосозологічне значення. Насамперед, такими є ценози, що включені до "Зеленої книги Української ССР" [5]. Проведення необхідних заходів щодо їх інвентаризації та охорони сприятиме збереженню ценотичної різноманітності не тільки

¹ Інститут екології Карпат НАНУ

² директор НПП "Сколівські Бескиди"

³ ст. наук. співроб., д-р. біол. наук – НПП "Сколівські Бескиди"

НПП "Сколівські Бескиди", але й регіону в цілому. У нашому випадку – це геоморфологічні райони Сколівських Бескидів (область Зовнішніх Карпат) і Стрийсько-Сянської верховини (Вододільно-Верховинська область) [12].

Матеріалами для даної роботи послужили геоботанічні описи рідкісних лісових угруповань, які було зроблено на підставі детально-маршрутних досліджень рослинності НПП "Сколівські Бескиди". У складі деревостанів (ярус А) виділені під'яруси А1 (найвищий) та А2 (нижчий від попереднього на 3-5 м). Ярус В – ярус чагарників та підросту. Ярус С – трав'яно-чагарничковий. Латинські назви угруповань прийнято за домінантною системою [9], видові назви рослин наведено за "Определителем..." [8]. Порядок переліку синтаксонів прийнято за "Зеленой книгой Украинской ССР" [5].

1. Синтаксон: асоціація букового лісу ведмежоцибулевого – *Fagetum (sylvaticae) alliosum (ursini)*. Рідкісні для України угруповання з домінуванням у покриві *Allium ursinum* – виду, включеного до "Червоної книги України" [11]. Угруповання включені також до регіональної "Зеленої книги" [10] та "Зеленої книги України" [6]. Відзначені на північно-східних схилах хребта Парашки у Сколівському військовому ЛГ, на схилах г. Високий Верх, у Майданському, Сколівському (кв. 12), Крушельницькому (кв. 29, 30) та Завадківському (кв. 12) лісництвах.

Різновікові, переважно монодомінантні букові деревостани. Зімкнутість крон 0,7-0,9. В ярусі В – поодинокі особини *Corylus avellana*, *Grossularia reclinata*, *Sambucus racemosa*, *Sorbus aucuparia*, *Lonicera nigra*, підпіст *Fagus sylvatica*. Флористичне ядро утворюють *Allium ursinum* (40-90 %) та інші представники широколистяно-лісової еколого-ценотичної групи: *Actaea spicata*, *Aposeris foetida*, *Asarum europaeum*, *Chaerophyllum temulum*, *Circaea alpina*, *Dentaria bulbifera*, *D. glandulosa*, *Dryopteris filix-mas*, *Filipendula denudata*, *Galeobdolon luteum*, *Galium odoratum*, *Glechoma hirsuta*, *Isopyrum thalictroides*, *Lunaria rediviva*, *Mercurialis perennis*, *Paris quadrifolia*, *Polystichum braunii*, *Primula veris*, *Pulmonaria obscura*, *Stachys sylvatica*, *Stellaria nemorum*, *S. holostea*, *Symphytum cordatum*, *Thalictrum aquilegifolium*.

2. Синтаксон: формація яворових лісів – *Acereta pseudoplatani*. До "Зеленої книги Украинской ССР" [5] занесено всю формацію *Acereta pseudoplatani*, але у синтаксономічному складі формації асоціації *Aceretum (pseudoplatani) phyllitidosum (scolopendrii)* та А. (р.) *scopoliosum (carniolicae)* не наведені. Вважаємо за доцільне доповнити дані щодо ценотичного різноманіття в рамках даної формації.

Асоціація яворового лісу листовикового – *Aceretum (pseudoplatani) phyllitidosum (scolopendrii)*. Первинно рідкісні для Українських Карпат ліси з домінуванням у покриві *Phyllitis scolopendrium* – третинного релікту з літологічним типом ізоляції [7]. Угруповання приурочені до гірського лісового поясу, де ростуть на стрімких схилах з кам'янистими бурими гірсько-лісовими ґрунтами. Відзначені у Сколівському (кв. 2) лісництві.

Склад деревостану 9Яв1Гр од. Яц. Зімкнутість крон 0,9. В ярусі В (0,5) – *Grossularia reclinata* (40-50 %), *Sambucus nigra*, підпіст *Abies alba*, *Acer pseudoplatanus*, *Carpinus betulus*. Проективне покриття ярусу С становить 60-70 %. Фло-

ристичне ядро, крім *Grossularia reclinata*, утворюють *Phyllitis scolopendrium* (до 20 %), *Polypodium vulgare* (до 15 %), *Dryopteris filix-mas* (до 15 %), *Dr. carthusiana* (5 %), *Actaea spicata*, *Dentaria bulbifera*, *Mercurialis perennis*, *Phegopteris connectilis*, *Salvia glutinosa*, *Stellaria holostea*, *Symphytum cordatum*.

Асоціація яворового лісу скополієвого – *Aceretum (pseudoplatani) scopiosum (carniolicae)*. Первинно рідкісні острівні корінні ценози з пануванням у покриві *Scopolia carniolica* – третинного релікту [7], включеного до "Червоної книги України" [11]. Угрупування занесені також до регіональної "Зеленої книги" [10] та "Зеленої книги України" [6]. Відзначені у Сколівському лісництві (кв. 12).

Перестійні ліси. Склад деревостану 10 Яв. Зімкнутість крон 0,4-0,6. Ярус В утворюють *Corylus avellana* (3 %), *Sambucus nigra*, підріст *Abies alba*. Проективне покриття ярусу С – до 98 %. Флористичне ядро становлять *Scopolia carniolica* (90 %), *Aegopodium podagraria*, *Asarum europaeum*, *Athyrium filix-femina*, *Chrysosplenium alternifolium*, *Lunaria rediviva*, *Mercurialis perennis*, *Pulmonaria obscura*, *Symphytum cordatum*.

3. Синтаксон: Асоціація вільхового лісу з вільхи сірої страусникового – *Alnetum (incanae) matteucciidosum (struthiopteris)*. Первинно рідкісні для України угруповання з пануванням у покриві третинного релікту *Matteuccia struthiopteris* [7]. Відзначені у Сколівському (кв. 3) та Майданському (кв. 53), а також спорадично на терасах вздовж р. Рибник) лісництвах [1].

Склад деревостану 10Влс, зрідка трапляються *Abies alba*, *Acer pseudoplatanus*, *Fagus sylvatica*. Зімкнутість крон 0,7-0,9. В ярусі В – *Corylus avellana*, *Daphne mezereum*, *Grossularia reclinata*, *Salix caprea*, *Sambucus nigra*, підріст *Abies alba*, *Acer pseudoplatanus*, *Fraxinus excelsior*. Проективне покриття ярусу С – 80 %. Флористичне ядро утворюють евтрофні види – *Matteuccia struthiopteris* (25-50 %), *Lunaria rediviva* (до 10 %), *Petasites albus* (до 10 %), *Aegopodium podagraria* (5 %), *Asarum europaeum* (5 %), *Stellaria nemorum* (до 5 %), *Aconitum moldavicum*, *Athyrium filix-femina*, *Cirsium oleraceum*, *Dentaria bulbifera*, *D. glandulosa*, *Geranium phaeum*, *G. robertianum*, *Impatiens noli-tangere*, *Ranunculus lanuginosus*, *Salvia glutinosa*, *Scrophularia nodosa*, *Stachys sylvatica*, *Thalictrum aquilegifolium*.

4. Синтаксон: Формація пригніченосмереково-сфагнова – *Sphagnetum (fusci, magellanic, nemorei) depressipiceetosum (abietis)*.

Рідкісні для України гірські бореальні болотні угруповання, в ярусі D яких неподільно панують сфагнові мохи. Головною спільною рисою цих боліт є наявність суцільного потужного шару торфу.

Асоціація *Sphagnetum (magellanic) depressipiceetosum (abietis)* (угруповання (*Picea abies*) – *Eriophorum vaginatum* – *Oxycoccus palustris* – *Sphagnum magellanicum*). Первинно рідкісне для Українських Карпат оліготрофне пухівково-сфагнове болото. Угрупування включене також до регіональної "Зеленої книги" [10]. Відзначене у Сколівському (кв. 3) лісництві, в урочищі "Журавлине" [4, 10].

Моховий ярус (100 %) утворюють *Sphagnum magellanicum* та *Sph. capillifolium* з незначною домішкою *Polytrichum juniperinum* (до 5 %). В ярусі С

(75 %) домінують види, характерні для боліт формації *Sphagneta depressipiceetosa*, зокрема *Eriophorum vaginatum* (50 %), *Oxycoccus palustris* (до 20 %), *Drosera rotundifolia* (10 %), *Carex limosa* (10 %), *Rhodococcum vitis-idaea*, *Vaccinium myrtillus*. Розріджений деревно-чагарниковий ярус (0,1-0,3) сформований переважно пригніченими особинами *Picea abies*, що ростуть куртинами.

Асоціація *Sphagnetum (nemorei) depressipiceetosum (abietis)* (угруповання (*Picea abies*)-*Eriophorum vaginatum* – *Vaccinium uliginosum* – *Oxycoccus palustris* – *Sphagnum nemoreum* + *S. rubellum*). Первинно рідкісне для Українських Карпат оліготрофне пухівково-сфагнове болото. Відзначене у Завадківському лісництві, в урочищі "Селище" [2, 3].

У моховому ярусі (85-100 %) панують *Sphagnum nemoreum*, *Sph. rubellum* з домішкою *Sph. plumulosum*, *Sph. quinquefarium*, *Aulacomnium palustre*, *Polytrichum juniperinum*, *P. commune*, *P. formosum*. Проективне покриття ярусу С становить 80-90 %. Тут переважають оліготрофні та олігомезотрофні види: *Eriophorum vaginatum* (25-50 %), *Vaccinium uliginosum* (25-50 %), *Oxycoccus palustris* (до 10 %). Трапляються також *Calluna vulgaris*, *Rhodococcum vitis-idaea*, *Vaccinium myrtillus*. Східна частина болота рідколісна. Тут ростуть поодинокі особини *Picea abies*, що місцями формують куртини. Зімкнутість крон 0,2-0,3.

Більшість наведених у роботі рідкісних фітоценозів трапляється на території НПП "Сколівські Бескиди" одинично і потребують особливої уваги. Зокрема, угруповання *Sphagnetum (magellanicum) depressipiceetosum* в урочищі "Журавлине" знаходиться у зоні регульованої рекреації, стан його збереженості незадовільний. Унікальне для території парку угруповання *Sphagnetum (nemorei) depressipiceetosum* в урочищі "Селище" знаходиться в господарській зоні. Недостатньо забезпечене охороною також угруповання *Aceretum (pseudoplatani) phyllitidosum (scolopendrii)* у Сколівському лісництві (зона регульованої рекреації). Подібні проблеми мають місце також стосовно локалітетів деяких інших рідкісних фітоценозів (наприклад, *Fagetum (sylvaticae) aliosum (ursini)*, деякі локалітети якого знаходяться на території Сколівського військового лісгоспу). Таким чином, виникає потреба переглянути попередньо розроблену схему природоохоронного зонування території НПП "Сколівські Бескиди" і внести необхідні корективи.

Література

1. Воронцов Д.П., Мілкіна Л.І. Ценотична структура лісів з *Alnus incana* (L.) Moench. в басейні р. Рибник Майданський (НПП "Сколівські Бескиди") // Наукові записки Державного природознавчого музею. – Львів, 2002, т. 17. – С. 47-54.
2. Воронцов Д.П., Підгребельна О.М. Флора і рослинність верхового болота "Селище" (Східні Бескиди) // Вісник Львівськ. ун-ту: Серія біологічна. – 2002, вип. 31. – С. 77-87.
3. Воронцов Д.П., Підгребельна О.М. Про доцільність збереження верхового болота "Селище" (Східні Бескиди) // Наукові основи збереження біотичної різноманітності. – 2002. – Львів: "Ліга-Прес". – 2003, вип. 4. – С. 77-87.
4. Воронцов Д.П., Якушенко Д.М. Сколівські Бескиди // Фіторізноманіття національних природних парків України/ Під заг. ред. Т.Л. Андрієнко та В.А. Онищенка. – К.: Наук. світ, 2003. – С. 76-83.
5. Зеленая книга Украинской ССР: редкие, исчезающие и типичные, нуждающиеся в охране растительные сообщества/ Под общ. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. – К.: Наук. думка, 1987. – 216 с.

6. Зелена книга України. Ліси/ За ред. Ю.Р. Шеляга-Сосонка. – К.: Наук. думка, 2002. – 254 с.
7. Малиновський К., Царик Й., Кияк В., Нестерук Ю. Рідкісні, ендемічні, реліктові та погранично-ареальні види рослин Українських Карпат. – Львів: Ліга-Прес, 2002. – 76 с.
8. Определитель высших растений Украины/ Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др. – К.: Наук. думка, 1987. – 548 с.
9. Продромус растительности Украины/ Шеляг-Сосонко Ю.Р., Дидух Я.П., Дубына Д.В. и др.; Отв. ред. Малиновский К.А. – К.: Наук. думка, 1991. – 272 с.
10. Стойко С.М., Мілкіна Л.І., Ященко П.Т. та ін. Раритетні фітоценози західних регіонів України (Регіональна "Зелена книга"). – Львів: Поллі, 1998. – 190 с.
11. Червона книга України. Рослинний світ: / Редкол.: Ю.Р. Шеляг-Сосонко (відп. ред.) та ін. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1996. – 608 с.
12. Цись П.М. Геоморфологія і неотектоніка// Природа Українських Карпат. – Львів: Вид-во Львівськ. ун-ту, 1968. – С. 59-80.

УДК 630*27

Ст. лаб. О.С. М'ясоєдов – Дрогобицький ДПУ

ХВОЙНІ ДЕРЕВА ТА КУЩІ У СКЛАДІ ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕНЬ МІСТА ТРУСКАВЦЯ

Наводяться результати досліджень видового та формового складу хвойних у зелених насадженнях міста Трускавця.

Ключові слова: курорт Трускавець, хвойні, зелені насадження.

O.S. Myasoedov – Drohobych SPU

Coniferous species in green belt of Truskavets' city

The results of investigation of needles in the greenery of the town Truskavets are given in the mentioned above article.

Keywords: the resort of Truskavets, needles, greenery.

Озеленення Трускавця (старішого українського курорту) має довгу історію. Перші відомості про роботи з озеленення відносяться до середини XIX ст.[4]. Тоді лісок місцевого священика було перетворено на парк з джерелом Марія, де засіяли та посадили ялину. Наприкінці XIX ст. парк "Адамівка" було реконструйовано та перетворено на англійський парк. Відомо, що тоді було висаджено велику кількість привезених рідкісних дерев та кущів. Цілий гай вікових смерек, насаджених тоді, зберігся до нашого часу. У середині 20-х років XX ст. у місті з'являється кипарисовик Лавсона, його рідкісна форма 'Argentea'. Загалом у цей період спостерігається західноєвропейська лінія в озелененні. Пізніше, за радянської влади, у зелені насадження міста було привнесено велику кількість туї західної та її форм. З початку 90-х років проводиться озеленення з використанням різних форм ялівцю козацького, туї та тису, при цьому акцент робиться на створенні високо естетичних композицій (гірок, солітерів тощо). При цьому дослідження зелених насаджень, їх інвентаризація носять нерегулярний характер та не охоплюють місто в цілому.

Протягом 2001-03 рр. ми провели дослідження на предмет визначення наявних видів та форм хвойних. Для більшої зручності ґрунтовні дослідження (видовий та формовий склад, життєвий стан, середній вік тощо) ми проводили на трьох ділянках, що обирались з огляду на різний характер озеленен-